Nisenan

El **nisenan** (o alternativament, maidu meridional, neeshenam, nishinam, pujuni, o wapumni) és una llengua gairebé extinta de les llengües maidu parlada pels nisenans (fracció meridional dels maidu) de Califòrnia central als contraforts de la Sierra, en el conjunt de les confluències dels rius American, Bear i Yuba.

Ethnologue afirma que només hi ha un parlant conegut. No obstant això es creu que hi ha uns pocs d'altres parlants, tot i que no se'n coneix el nombre. La majoria dels parlants també parlen un o més dels diferents dialectes.

Recentment s'ha produït un petit esforç de revitalització de l'idioma. El més notable és el llançament del "Nisenan Workbook" (tres volums fins ara) impulsat per Alan Wallace, que es pot trobar al Museu Indi de l'Estat de Califòrnia a Sacramento i al Centre d'Interpretació Maidu a Roseville.

A mesura que els nisenans (com molts dels nadius del centre de Califòrnia) no eren una sola tribu gran, sinó una col·lecció de "tribetes" independents (tribus més petites en comparació amb els grups nadius a l'est) que s'agrupaven principalment per similitud lingüística, hi ha hi havia molts dialectes amb diferents graus de variació. Això ha donat lloc a un cert grau d'inconsistència en les dades lingüístiques disponibles, sobretot pel que fa als fonemes.

Nisenan	
Tipus	llengua, llengua morta, llengua viva i llengua extinta
Parlants	
1 parlant registrat en 1994[1] principalment a Califòrnia	
Parlat a	Estats Units
Autòcton de	Califòrnia
Classificació lingüística	
Llengües maidu (penutià)	
Característiques	
Nivell de vulnerabilitat	6 extint
Codis	
ISO 639-2	nsz
ISO 639-3	nsz
SIL	nsz
Glottolog	nise1244 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/nise1244)
Ethnologue.com	nsz (http://www.ethnologue.com/language/nsz)
UNESCO	813 (http://www.unesco.org/languages-atlas/en/atlasmap/language-id-813.html)
IETF	nsz
Endangeredlanguages.com	4898 (http://www.endangeredlanguages.com/lang/4898)

Contingut

Fonologia

La fonologia del nisenan és similar al konkow i al maidu. Tenint en compte els diferents dialectes sembla que hi ha una bona quantitat d'al·lòfons a través dels dialectes.

Consonants

		Bilabial	**Alveolar**	**Palatal**	**Velar**	**Glotal**
Nasal		m	n			
Oclusiva	**sorda**	p	t		k	ʔ
	ejectiva	pʼ	tʼ		kʼ	
	implosiva	ɓ	ɗ			
Africada			ts ~ tʃ			
Fricativa			s ~ ʃ			h
Aproximant			l	j	w	

L'única consonant africada ha estat descrita comunament com a alveolar [ts], encara que algunes fonts la descriuen com postalveolar [tʃ]. D'acord amb el Nisenan Workbook d'Alan Wallace, [tʃ] i [ts] apareixeran en distribució complementària. Per exemple, la paraula per "deu" es transcriu com 'maacam' (/c/ com a [tʃ]) en el Workbook #1 i com a 'maatsam' al Workbook #2. Una al·lofonia similar ocorre entre [s] i [ʃ].

/pʼ tʼ kʼ/ han estat catalogades com a ejectives (lenis ejectives d'acord amb "Central Hill Nisenan Texts with Grammatical Sketch" d'Andrew Eatough) mentre que altres fonts les han qualificat simplement com a emfàtiques sense definir més concretament pel que fa a la forma en què contrasten amb les oclusives simples. Els Nisenan Workbooks les representen en la transcripció, tot i que les guies de so encara han de distingir les oclusives simples.

Hom va assenyalar un clic audible amb /b/ i /d/ entre alguns parlants ancians d'almenys un dialecte d'una de les llengües maidu. Les guies de so en els Nisenan Workbooks sostenen /b/ i /d/ com a oclusives sonores en anglès.

Algunes paraules tenen una doble consonant (p. ex. wyttee [1], dappe [coiot], konna [nena]), però no és clar si això es deu a la geminació com les consonants dobles en japonès o simplement la mateixa consonant és a l'extrem d'una síl·laba i el començament de la següent.

Vocals

Totes les vocals venen en parells llarga/curta

	Anterior	**Central**	**Posterior**
Tancada	i	ɨ	u
Mitjana	e	ə	o
Oberta		a	

Les vocals llargues s'indiquen mitjançant una duplicació de la vocal.

/e/ és una mica més baixa, al nivell de /ə/, en algun lloc entre la cardinal [e] i [ɛ]

/ɨ/ és de vegades més enrere, més a prop de cardinal [ɯ]

/u/ i /o/ són una mica més baixes i més centralitzades que les formes cardinals transcrites.

Nombres

Nota:A causa de la variació dialectal de tribu a tribu, algunes fonts poden tenir diferents paraules. Aquests han estat presos dels Nisenan Workbooks.

1 = wyttee
2 = peen
3 = sap'yj
4 = cyyj
5 = maawyk
6 = tymbo
7 = top'yj
8 = peencyyj
9 = peli'o
10 = maacam

11 = maacam na wyttee (lit. 10 i 1 o 10+1; 'na' = +/i)
12 = maacam na peen (etc. per 13 i més)

20 = peenmaacam (lit. 2 10 o 2x10)
30 = sap'yjmaacam (etc. per a 40 i més)

100 = maawykhaapa

Referències

1. Ethnologue (http://www.ethnologue.com/language/nsz)

Bibliografia

- Campbell, Lyle. (1997). *American Indian languages: The historical linguistics of Native America*. New York: Oxford University Press. ISBN 0-19-509427-1.
- Eatough, Andrew. (1999). *Central Hill Nisenan Texts with Grammatical Sketch*. Berkeley: UC Publications in Linguistics, 132.
- Gordon, Raymond G., Jr. (Ed.). (2009). *Ethnologue: Languages of the world (http://www.ethnologue.com)* (16th ed.). Dallas, TX: SIL International. ISBN 978-1-55671-216-6.
- Heizer, Robert F. (1966). *Languages, territories, and names of California Indian tribes*.
- Mithun, Marianne. (1999). *The languages of Native North America*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-521-23228-7 (nsz); ISBN 0-521-29875-X.
- Wallace, Alan. (2008). *Nisenan Workbook #1 & #2*.

Enllaços externs

- Ethnologue: Nisenan (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=nsz)
- Maidu Interpretive Center: (http://www.roseville.ca.us/parks/parks_n_facilities/facilities/maidu_indian_museum/default.asp)
- Extractes del Nisenan Workbook amb clips d'àudio «www.maidufamilystory.com (http://www.maidufamilystory.com/Site/Nisenan_Language.html)».
- Nisenan (http://linguistics.berkeley.edu/~survey/languages/nisenan.php) al Survey of California and Other Indian Languages
- OLAC resources in and about the Nisenan language (http://www.language-archives.org/language/nsz)
